

Memo

Voorstel structurele aanpak statiegeldproblematiek

Aan Zita Pels, wethouder Afval en Reiniging
Van Stadswerken (bestuurszaken.sw@amsterdam.nl)
Datum 9 oktober 2023

1. Inleiding

Sinds half 2021 geldt er statiegeld op kleine plastic flesjes en sinds 1 april 2023 ook op blikjes. Het doel van de maatregel is de circa 2 miljard blikjes die jaarlijks over de toonbank gaan in te zamelen en te recyclen in plaats van dat deze in ons milieu belanden¹. Met de ingang van deze wetgeving is de inzameling van deze stromen de verantwoordelijkheid van de producenten geworden. De invoering van statiegeld op kleine plastic flesjes en blikjes zorgt voor een afname van het aantal blikjes en flesjes op straat, maar leidt er ook toe dat afvalbakken opgebroken en leeggehaald worden, wat weer zorgt voor kapotte afvalbakken en veel zwerfafval.

In de raadsbrief *Zomerinzet schone stad* (d.d. 27 juli) hebt u de raad toegezegd om in de najaarsbrief *Een schonere en duurzame stad* de raad te informeren over de structurele aanpak van de statiegeldproblematiek. In deze memo is hiervoor een voorstel uitgewerkt waarbij de producentenverantwoordelijkheid als vertrekpunt is genomen. Dit betekent dat de gemeente terughoudend is met het zelf nemen van maatregelen. Wel neemt de gemeente tijdelijke maatregelen zolang producenten nog geen volwaardig inzamelsysteem hebben ingericht.

Input voor de maatregelen is onder meer opgehaald in een meedenksessie met deelnemers uit het bedrijfsleven (waaronder Statiegeld Nederland en Nederland Schoon) en medewerkers vanuit verschillende afdelingen van de gemeente. Een overzicht van de opgehaalde input is opgenomen in de bijlage 1. Aan Statiegeld

¹ Uiteindelijk zou het natuurlijk het mooiste zijn als dit afval niet eens ontstaat en dat we door andere ontwerpkeuzes afvalvrij kunnen consumeren. Bijvoorbeeld door horecaondernemers te stimuleren over te stappen op herbruikbare verpakkingen in plaats van wegwerpverpakkingen. Vanuit het Afvalpreventieplan wordt hierop actie ondernomen.

Nederland en Nederland Schoon is tijdens de bijeenkomst gevraagd welke maatregelen zij voor ogen hebben om de problematiek aan te pakken. Naar aanleiding van dit verzoek is vanuit Nederland Schoon een overzicht met voorstellen aangeleverd (bijlage 2).

2. Producentenverantwoordelijkheid

De producenten dragen de zorg voor een volwaardig inzamelsysteem. Tot nu toe nemen zij deze verantwoordelijkheid nog onvoldoende waardoor er onvoldoende ingezameld wordt en statiegeld niet uitgekeerd wordt aan consumenten. Het ligt dan ook niet voor de hand de structurele oplossing te zoeken in onze openbare ruimte (zoals doneerrekken of andersoortige inzamelvoorzieningen)², of andere of door meer te gaan reinigen. Voor de hand liggende maatregelen om meer in te zamelen zijn:

- Het organiseren van meer inbandige³ innamevoorzieningen, bijvoorbeeld via een innameplicht (waar je koopt, kan je inleveren, of anderszins geen verkoop);
- Het verhogen van het statiegeldbedrag en betere communicatie om mensen te stimuleren hun blikje of flesje in te leveren.

De producentenverantwoordelijkheid lijkt nog onvoldoende uitgewerkt in de regelgeving. De verplichting tot inzameling is vanaf een vloeroppervlak van 200 of meer M2. Dit ontlast veel (kleine) ondernemers van hun verantwoordelijkheid om in te zamelen. Ze verkopen wel inbandig, maar nemen niet in (hebben geen inbandige inzamelvoorziening). Hierdoor is het probleem (deels) naar de openbare ruimte verschoven.

- Voorstel is dat het college in producenten oproept om hun verantwoordelijkheid te nemen en te zorgen voor een volwaardig inzamelsysteem waarmee de openbare ruimte niet wordt belast.

3. Tijdelijke maatregelen

² Dit brengt waarschijnlijk extra werk voor beheer en onderhoud met zich mee voor de gemeente. Daarnaast heeft de gemeente eerder aangegeven tegen innamepunten in de openbare ruimte te zijn omdat:

- a. Openbare ruimte in Amsterdam schaars is;
- b. Innamepunten vervuiling zullen aantrekken, terwijl het doel van de statiegeldregeling juist het tegengaan van zwerfvuil is;
- c. Onderzoek laat zien dat met inzameling via innamepunten in de openbare ruimte de wettelijk verplichte inzameldoelstelling van 90% waarschijnlijk niet gehaald wordt;
- d. En bij de producentenverantwoordelijkheid inbandige innamepunten passender (ook gelet op de herkenbaarheid/gemak voor mensen) worden bevonden.

Omdat producenten nog geen volwaardig inzamelsysteem hebben ingericht, zijn er tijdelijke maatregelen nodig om de overlast tegen te gaan. Deze maatregelen zijn hieronder uitgewerkt.

Maatregelen gericht op verzamelaars

Zolang er veel blikjes en kleine plastic flesjes in het afval terecht komen, zijn er mensen die op zoek gaan naar statiegeld. Deze vaak kwetsbare Amsterdammers doen nuttig werk; ze herstellen wat is misgegaan door de blikjes en flesjes alsnog in te leveren.

- Voorstel is om met verzamelaars en maatschappelijke organisaties te onderzoeken hoe zij in het werk gefaciliteerd kunnen worden en hoe zij verleid kunnen worden om het schoon achter te laten. Gedacht kan worden aan het verstrekken van (driehoek) sleutels van afvalbakken en communicatie richting verzamelaars.

Maatregelen gericht op schoonmaken

Totdat producenten een volwaardig inzamelsysteem hebben ingericht, is het nodig om schoon te maken en kapotte afvalbakken te repareren.

- Voorstel is om de extra duo's, die sinds medio augustus ingezet, voorlopig te continueren;
- Voorstel is dat het college lokale ondernemers nogmaals oproept zich aan de verplichting te houden om 25 meter rondom hun bedrijf de straat schoon te houden en zwerfafval te verwijderen, en te onderzoeken of er capaciteit voor handhaving vrijgemaakt kan worden.

Doneerrekken en andere mogelijke toekomstige maatregelen

Tot en met het eind van het jaar wordt de proef in het centrum gecontinueerd (nadat de sloten vervangen zijn) en de proef verbreed naar plekken in West, Nieuw-West en Zuid waarbij tevens aangepaste communicatie wordt getest.

- Voorstel is om op deze locaties voorlopig, in overleg met de stadsdelen, te blijven testen (communicatie / nudging) zodat de aanpak geoptimaliseerd kan worden en duidelijk is op wat voor plekken ze effectief kunnen zijn.

In de toekomst kunnen deze doneerrekken mogelijk ingezet worden op plekken waar, ondanks een maximale inspanning van de producenten, nog problemen zijn. Maar er zijn ook andere opties die in deze situatie onderzocht kunnen worden zoals het weghalen van bepaalde afvalbakken, bijvoorbeeld op plekken waar ondergrondse containers zijn.

Kosten tijdelijke maatregelen

De gemeente maakt kosten doordat de producenten hun verplichtingen nog niet nakomen.

- Voorstel is te onderzoeken of de beschikbare geldstromen die vanuit de rijksoverheid richting gemeenten gaan voor het beheer van zwerfafval en openbare prullenbakken hiervoor gebruikt kunnen worden of een aanvullende vergoeding vanuit producten nodig is.

4. Overzicht voorgestelde maatregelen

In onderstaande overzicht zijn de hierboven genoemde maatregelen samengebracht.

Nr.	Maatregel	Omschrijving
1	Oproep producenten	Voorstel is dat het college in producenten oproept om hun verantwoordelijkheid te nemen en te zorgen voor een volwaardig inzamelsysteem waarmee de openbare ruimte niet wordt belast.
2	Maatregelen gericht op verzamelaars	Voorstel is om met verzamelaars en maatschappelijke organisaties te onderzoeken hoe zij in het werk gefaciliteerd kunnen worden en hoe zij verleid kunnen worden om het schoon achter te laten.
3	Maatregelen gericht op schoonmaken (1/2)	Voorstel is om de extra duo's, die sinds medio augustus ingezet, voorlopig te continueren.
4	Maatregelen gericht op schoonmaken (2/2)	Voorstel is dat het college lokale ondernemers nogmaals oproept zich aan de verplichting te houden om 25 meter rondom hun bedrijf de straat schoon te houden en zwerfafval te verwijderen, en te onderzoeken of er capaciteit voor handhaving vrijgemaakt kan worden.
5	Doneerrekken	Voorstel is om op deze locaties, in overleg met de stadsdelen, voorlopig te blijven testen (communicatie / nudging) zodat de aanpak geoptimaliseerd kan worden en duidelijk is op wat voor plekken ze effectief kunnen zijn.
6	Kosten tijdelijke maatregelen	Voorstel is te onderzoeken of de beschikbare geldstromen die vanuit de rijksoverheid richting gemeenten gaan voor het beheer van zwerfafval en openbare prullenbakken hiervoor gebruikt kunnen worden of een aanvullende vergoeding vanuit producten nodig is.

BIJLAGE 1

Opbrengst ideeën meedenksessie bedrijfsleven en gemeente, 14 september jl.

Gericht op preventie
Andere verpakking (flesjes)
Meer restricties op eenmalige verpakkingen
Gericht op meer inzamelen
<i>Inleverpunten</i>
Zorgen voor meer inzamelpunten (Stibat innameplicht)
Veel meer inleverpunten en inleveren makkelijker maken (bijvoorbeeld 'wasmachine' inleverautomaat)
Statieheld (compacte inleverautomaat) bij ondernemers > pilot Amsterdam
Satiegeldautomaten op gemeente plekken + toezicht
Petman op hotspots
Festivals standaard inzamelen (verplichting)
Rijdende satiegeldautomaten bij feesten / festivals
Satiegeldautomaten op High traffic locatie
Meer inlevermogelijkheden, bijvoorbeeld eenvoudige containers die tikkie geven
<i>Insentive</i>
Statiegeld omhoog: € 0,50

Prijsvraag met component verdienmodel
Reactie (Holle Bolle Gijs)
In plaats van geld terug sparen voor iets groters (drankjes, etc.)
<i>Communicatie</i>
Beter communicatie gericht op meer inleveren statiegeld
Betere communicatie op blikjes en flesjes
Toeristen: extra communicatie (statiegeld regeling / opties)
<i>Afvalbakken</i>
Hotspot benadering: op probleemlocaties de bak weghalen
Extra bakken, laten ophalen door maatschappelijke organisaties (zoals Leger des Heils)
Extra doorzichtige bak naast de reguliere afvalbak
Scheiden (aparte bakken voor statiegeld)
Smalle inwerpopening
<i>Overig</i>
Dop voor blik
Sensor gedeactiveerd
Gericht op verzamelaars
<i>Oorzaak verzamelen wegnemen</i>
Mensen in armoede alternatieve hulp bieden
Basisinkomen
<i>Faciliteren</i>
Doneerrekken / zakken / plekken (op hotspots)
Doneerrekken duidelijker maken, bijvoorbeeld met nep blikjes / flesjes & extra communicatie
Verzamelaars als partner, omdenken. Ogen en oren, ondersteunen
Doorzichtige afvalbakken
Deur afvalpak open laten
Afvalbakken zonder slot
Groot verbruik inleverpunten
Boodschap voor verzamelaars op de bak
Flesjes en blikjes naast de bak laten plaatsen
Verzamelaars aanspreken en aan laten spreken
<i>Tegengaan</i>
Bakken onmogelijk om te openen
Eenrichting kliko
Anti graai barrière

Handhaving: boodschap, controle, beboeten
Gericht op schoonmaken
Participatie / adoptie
Ondersteun lokale initiatieven
Buurtparticipatie (ondernemers, inwoners, vrijwilligers)
Knijperkast (buurtparticipatie)
Intensievere inzet buurtconciërges (extern betaald)
Zorg voor samenwerking met BIZ zorg voor 'geen afval meer op straat' afspraken
Maak verkoper meer verantwoordelijk (sticker op verkochte producten zodat ondernemer traceerbaar is)
25 meter handhaven
Ondernemers houden 25 meter om hun zaak schoon
Zwerfafval aanpakken (winkelgebieden, snoeproetes) supporter van Schoon
Schoon hosts / clean teams
Zichtbaar reinigen - positief
Communicatie: sociale norm op hotspots

BIJLAGE 2

Overzicht voorstellen Nederland Schoon en Statiegeld Nederland, 22 oktober 2023

1. Bijdragen aan de lopende pilot met de Doneerringen (fase2). Zoals wij hebben begrepen wordt de huidige pilot voorgezet en uitgebreid naar andere stadsdelen. Ons idee: bijdragen aan de optimalisatie d.m.v. extra voorzieningen, extra communicatie/zichtbaarheid toevoegen rondom de voorzieningen (stickers op afvalbakken/ posters die uitleg geven over Doneerring). We kunnen ook ondersteunen in deze gebieden door bv met clean teams aanwezig te zijn op relevante momenten (voorbijgangers informeren).
I.s.m. Doneerring, Statiegeld Nederland en De Groene Lobby.
2. Inzichten verzamelen vanuit de 'Blikjesjagers'. Door in contact en in gesprek te komen met hen komen we tot nieuwe ideeën/ oplossingen. Hiermee willen we ondersteunen in het op orde brengen van de basis (bv inzet communicatie richting deze doelgroep, afspraken maken, nieuwe voorzieningen treffen. I.s.m. De Groene Lobby spreken we diverse blikjesjagers aan (straatinterviews) en koppelen we de bevindingen + een advies voor maatregelen terug.
3. DoneerBak pilot. Er ligt een voorstel vanuit Statiegeld Nederland om in het Westerpark een kleine pilot te doen met nieuwe 'doneerbakken'. Deze pilot (met 10 bakken) gaat helaas vooralsnog niet door; de voorziening wordt nu elders uitgetest (met 2 bakken). We kunnen op een andere locatie in A'dam de 8 andere doneerbakken uittesten. In overleg met de gemeente zoeken we naar geschikte locaties. We monitoren we deze interventie en koppelen de resultaten terug.
4. Museumkwartier heeft uitdagingen met on the go afval/ zwerfafval. Hier zouden we ism gebiedsregisseur, de musea en lokale ondernemers (bv AH) kunnen betrekken en rondom museumplein iets opzetten. De mobiele RVM (statiegeldmachine) kan hier zorgen voor extra

inzamelcapaciteit buiten de winkels op momenten dat het extreem druk is/ veel toeristen. Ondersteund door clean teams van Groene Lobby en/of Opvallers, die als schoon host fungeren in het gebied. Ook hier zouden we aanvullend kunnen werken met Doneerringen.

5. Opzet van een pilot met de nieuwe, compacte StatieHeld-zuilen (bij kiosken en kleine ondernemers) in een afgebakend centrumgebied. Statiegeld Nederland geeft aan dat deze compacte inzamelmachine een 'game-changer' kan zijn (langere termijn), maar wel nog uitgetest moet worden. Indien Amsterdam geïnteresseerd is, stellen we voor om hiervoor een pilot op te zetten, bekostigd door Statiegeld Nederland. I.s.m. gemeente Amsterdam zoeken we naar geschikte locaties.
6. Out of Home communicatie Supporter van Schoon. We kunnen in Amsterdam relevante reamedragers (zuilen, mupi's, digi schermen en driehoeksborden etc) voorzien van de nieuwe Supporter van Schoon communicatie (gepersonaliseerd met logo Amsterdam). Hiermee roepen we inwoners en bezoekers (NL en ENG) op om het samen schoon te houden. De uitingen dragen bij aan gastheerschap en roepen een gevoel van (mede)verantwoordelijkheid op. Op drukke momenten kunnen we uitingen tonen op locaties waar veel publiek is (pleinen, stations, drukke winkelstraten etc). I.s.m. met het mediabureau van Nederland Schoon kan een plan worden uitgewerkt.